

A Lukács Archívum és Könyvtár munkatársa, sorozatszerkesztője nem könnyű feladatra vállalkozott, amikor összegyűjtötte, feldolgozta és megfelelő jegyzetapparátussal látta el ennek a szövetségnek a dokumentumait. A kötetben közölt Függelék I. és II. valamint a jegyzetek és a névmutató hasznosan egészítik ki a főszövegben (a levelekben) olvasottakat. A kutatók és olvasók méltán fűzhetnek nagy reményeket a Füzetek további kötetei elé.

GÁBOR ÉVA

RÓNAY LÁSZLÓ: SZABÁLYTALAN ARCKÉPEK

Rónay László új kötete szabálytalan arcképeket ígér és részben azt is ad. Azért csak részben, mert a kötetcímmé augmentált megjelölés tulajdonképpen csak a könyv utolsó, ötödik tematikus egységét fedi, ezen kívül azonban további négy kisebb-nagyobb fejezetet is fellapozhat az olvasó. Ezek pedig aligha nevezhetők szabálytalan arcképeknek. A Babits-portré például egészen „szabályos”. Érdekességszámba vele kapcsolatban inkább az a tény megy, hogy a ciklus mindegyik darabja Babits regényeire, nem pedig költői műveire koncentrál. A *Kosztolányi önvizsgálatai* című fejezet is elég kompletten foglalkozik a költővel, talán csak az Édes Annáról és a *Kosztolányi színházáról* írott jegyzetek hatnak függelékszerűen az *Analóg jelenségek Kosztolányi és Ady költészetében*, a *Kosztolányi Ady revíziója* és a *Kosztolányi utolsó évei* triptichonja után. És a „krétarajzok” előtt ott van még egy fejezet a Nyugatról is, amely a lap és a világirodalom, valamint az előbbi Petőfi-képéről értekezik, végül pedig az az interdiszciplináris tanulmány, amely a *XX. századi zene és irodalom párhuzamos jelenségeit* veszi számba.

De ha a szerző a *portrékat* emelte ki, én is azzal kezdem. Annál inkább teszem pedig ezt, mert ez a könyv legtöbb nóvumot tartalmazó része. Ha nem is mindig és feltétlenül az „amit” vagy az „ahogyan”, de az „amiről” vonatkozásában biztosan újszerűen tágitják e rajzok az irodalmi horizontot. Ezért üdvözlöm lelkesen az *Írók – süteményestállal* (Bohuniczky Szefi), a *Magányos férfit virágcsokorral* (Toldalagi Pál) vagy a viszonylag többet méltatott szerzőkről szóló tanulmányok közül is a Hajnal Annáról, a Thurzó Gáborról szóló személyes megnyilatkozásokat. Igaz, a Hajnal Annáról készült szabálytalan arckép, amely melles-

leg nagyobb teret enged az elemzésnek is, nem ad lényeges többletet a költőnő pályájának *egészéhez*, de tesz hasznos részmegfigyeléseket. Ahogyan például egy Berzsenyi motívum aprópójára megrajzol egy Berzsenyi–Vörösmarty–Füst vonulatot, vagy ahogy valószínűsíti, az Argonauták, tehát Hajnal Anna, Devecseri Gábor, Kerényi Károly és körének közvetlen elődei hogy lehettek Sárközy, Radnóti és éppen Füst Milán, az nagyon inspiráló, és folytatja egyben azt a problémakört, amelynek nyomán Rónay László már *Az ezüstkor nemzedékében* és a *Hűséges sáfárokban* elindult. S végtére a Toldalagi Pálokat – habár be kell vallanom, engem nem győztek meg igazán azok az idézetek, amelyekkel a költő képeinek és hangulatainak Pilinszkyvel való közvetlen rokonsága bizonyítottatott – feltétlenül érdemes számon tartani. Ezeket az emlékeket, mint Rónay László írja a borítón: „... érdemes továbbadni, hiszen némi közülük lehet az irodalomhoz is.”

Azt hiszem, a kötet másik legfontosabb ciklusa a Kosztolányiról szóló elemzés-sor. Ebben a szerző – természetesen most durván leegyszerűsítve a dolgot – Kosztolányiról két portrét rajzol. Az elsőben a költőnek csupán relatív, Ady-hoz *viszonyított* helyét jelöli ki, s az analóg jelenségek vizsgálatával, később pedig Kosztolányi Ady revíziójával kapcsolatban oda konkludál, hogy ami „Adynál él és mozog az a [fiatal] Kosztolányinál még állókép. Ady versei majd szétfeszülnek az indulattól, Kosztolányi szemlélődik és belenyugszik a világ megváltoztathatatlanságába.” S csak a második portré az, amely teljes figyelmét a költőnek, s a halál árnyékában vagy még pontosabban a betegség előtti utolsó pillanatban kiteljesedő művészetének szenteli.

Természetesen nem gondolom, hogy Kosztolányit Rónay Lászlótól meg kellene, különösen pedig, hogy nekem kellene megvédenem. Mindenesetre felmerül bennem egy kérdés – amelyre persze az irodalomtudománynak nem kötelessége figyelnie. Vajon egy Adyval szemben, sőt nyugodtan mondhadjuk, Ady *árnyékában* kirajzolt Kosztolányi kép segít-e és ha igen, mennyiben, hogy a század értelmiségi létérzésének egyik legteljesebb kifejezője, a magyar nyelv egyik legnagyobb mestere éppen Ady *mellett* elérje azt a súlyt és helyet, a középiskolai irodalom oktatásban, amely méltán megilletné?

Hasonló gondolat merült föl bennem a *Nyugat Petőfi képe* című tanulmányt olvasva is. Vajon a Nyugat első-második generációjának idején oly fontos Petőfi melletti állásfoglalásnak, mely megint csak egy másik költőóriással, Arannyal *szemben* fogalmazódott meg, nincs-e torzító akusztikája ma, amikor, megint csak iskolai példákkal előhozakodva, az ország ifjúságának néhány évfolyama számára a teljesen elsöprő Petőfi túlsúly következtében még talán a Petőfi–Arany alternatíva *felismerésére* sem futotta?

Remélhetőleg azonban az Ady–Kosztolányi, Ady–Babits, sőt némelykor Babits–Kosztolányi kontroverziák, csakúgy mint a Petőfi és Arany költészete közötti történeti-eszmetörténeti viszony egyre pontosabb és körültekintőbb feltárásával egyre többen lesznek olyanok, akik nem egymás helyére, hanem inkább egymás mellé sorolják nagyjainkat. Talán Rónay László szabálytalan arcélei, Kosztolányi költészetéről tett érdekes részletmegfigyelései, csakúgy mint a XX. századi zene és irodalom párhuzamos jelenségeit számba vevő, inkább adatfelhalmozó, mintsem adatfeldolgozó tanulmánya is közelebb segített bennünket ehhez az időhöz. (Szépirodalmi, 1982)

KROÓ ANDRÁS

NÉMETH G. BÉLA:

7 KÍSÉRLET A KÉSEI JÓZSEF ATTILÁRÓL

A költői életművek időben való létének – jelenlétmódjának – mindig megvan a külön históriája, és ez a saját történeti létezés mód nem utolsósorban épp a recepció- és hatástörténet tükrében látható meg, élénk vetítődve abban mutatkozik meg sokatmondóan s tanulságosan. Németh G. Béla József Attila-tanulmánykötete újlag figyelmeztethet bennünket arra a már jól ismert és nemegyszer tudatosított alaptényre, hogy az utóbbi másfél évtizedben könnyen felismerhető és lényegi változás ment végbe a József Attila-élmény alakulásában, ugyanígy a lírikusi életmű tudományos kutatásában. Sokat módosult a befogadói érdeklődés és érzékenység a közelmúlt időszakokban, s e módosulás feltűnő következménye és eredménye a korábban eléggé mostohán kezelt kései pályaszakasz látványos előtérbe kerülése. Megszaporodtak mostanában a *Nagyon fáj* lírikusáról szóló egyedi versinterpretációk és átfogóbb motívumvizsgálatok. Ennek a figyelemváltási és hangulymódosulási folyamatnak az elindításában kezdeményező szerepe volt Németh G. Bélának; erről tanúskodik nyilvánvalóan a 60-as évek végén készült – most immár sokadszor újraközölt – *Az önmegszóltató verstpusról* s a *Még, már, most* című írása. Azóta mindkettő teljesen megérdemelten az úgynevezett alaptanulmányok rangjára emelkedett, szemléletformáló erővel ékelődve be a szakmai köztudatba. Melléjük került most öt újabb – az 1980-as emlékévből keletkezett – munka, és ez a friss sorozat a szerző József Attila-stúdiumain belül is tovább erősítette a kései líra jelentőségének kiemelős fölértékelő rögzítését. Azt némileg túlzó állítás-